

Tähelepanekud Eesti ja Soome sillalt

Hannu Remes. Eesti silda ehitamas. Valik artikleid 1978–2021. (Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 79.) Tallinn: Emakeele Selts 2022, 281 lk

Nii eestlased kui ka soomlased teavad, et nende keeled on omavahel sugulased ja paljuski sarnased, saame teineteisest ka keelt õppimata üsnagi hästi aru. Väljendid nagu *sininen meri* või *pilvinen taivas* tõlkimist ei vaja. Eestlased ja soomlased kõigilt elualadelt on sajandite jooksul omavahel suhelnud, vahetanud küll kaupu, küll ideid, küll teadmisi, õppinud ja õpetanud naabrite keelt. Üks neist Eesti ja Soome vahelisel sillal kõndijatest on soome keeleteadlane, emakeele seltsi ja Johannes Aaviku seltsi auliige ning Maarjamaa Risti (IV klass) kavaler Hannu Remes. Remes on uurinud soome ja eesti keele sarnasusi ja erinevusi ning nende tagamaid, kahe maa keele- ja kultuurielu suhete kujunemislugu, koostanud eesti keele grammatika soomlastele, õpetanud ülikoolides, aktiivselt osalenud kultuuri- ja teadussuhtluses, levitanud mõlemal maal teadmisi naabrite keele ja kultuuri kohta. Nüüd on emakeele seltsi väljaandena ilmunud kogumik „Eesti silda ehitamas“, mis koondab Remese mitme aastakümne kestel ilmunud kirjutisi.

Raamatust saame näiteks teada, kuidas käänduvad ja pöörduvad sarnased sõnad eesti ja soome keeles: ee *rikkus* : *rikkuse*, *vastus* : *vastuse*, aga sm *rikkaus* : *rikkauden*, *vastaus* : *vastauksen*; ee *jagada* : *jagan*, *siduma* : *seon*, aga sm *jakaa* : *jaan*, *sitoo* : *sidon*; kuidas 19. sajandi Eestis peeti soome keelt kord eesti keele emaks, kord õeks; mida on ühist Juhani Ahol ja Johannes Aavikul; mis suhted ja seiklused sidusid Eestiga Eino Leinot. Enamik artikleid ilmub eesti keeles esimest korda.

Artiklid jagunevad kogumikus nelja tsükklisse. Esimene tsükkel „Soome ja eesti keelest kontrastiivselt“ annab sissevaate autori keeleteaduslikku uurimistöösse. Remest on ennekõike huvitanud kahe sugulaskeele sõnade muutmise ja tuletamise erinevused, nende põhjused ja mõju keeleõppimisele. Artiklid käsitlevad soome ja eesti keele sõnade tuletamist, käänamist, pööramist, soome laenude muutmist eesti keeles, asesõnade kasutust.

Teine tsükkel „Uurimise ja õpetamise eri ajajärgudest“ tutvustab eesti ja soome keele võrdlemise, vastastikuse õpetamise ja uurimise etappe 19. sajandist tänapäevani. Eraldi artiklid on pühendatud soome teadlasele Elias Lönnrotile ja Eduard Ahrensi eesti keele grammatikale.

Kolmas tsükkel „Kaks Johannest“ koondab artikleid Juhani Ahost ja Johannes Aavikust. Aho, üks Remese lemmikkirjanikke, oli rohkem kui sajand tagasi Eestiski populaarne. Üks tema tööde eesti keelde tõlkijaid oli ka Johannes Aavik. Aavikut vaimustas Aho rikas keel, mis võis ka kaudselt kaasa aidata keeleuuenduse ideedele. Omapärane on artikkel Aaviku sõnakimbust Marie Underile sünnipäevakingiks.

Neljas tsükkel „Kirjutisi keele- ja kultuurikontaktidest“ sisaldab kirjutisi soome estofiilide tegevusest. Nende seas on kultuuritegelasi, kirjanikke, keeleteadlasi, kirjandusteadlasi, folkloriste, tõlkijaid. Kesksel kohal on siin luuletaja Eino Leino, kelle keelest on Remes leidnud selgeid eesti keele ja Eesti ajaloo ning olude mõjutusi.

Kogumik pakub huvitavat lugemisvara nii keele- kui ka kirjandus- ja kultuurisuhete huvilistele – eriti nüüd, mil Soome ja Eesti keele- ja kultuurisuhete elavdamise vajadus on mitmel foorumil taas esile tõusnud.

Helle Metslang